

U POTRAZI ZA ZAVIČAJNOM KULTUROM

Prethodne godine, u februaru u Valjevu je osnovan Klub mladih istraživača, koji se sastoji iz više odseka, sa zadacima da se, pored školskog izučavanja pojedinih oblasti već jednom započne „listati“ i nedočitana knjiga prirode i društva. Da se povezuje teorija sa stvarnošću, sa životom prirode i ljudi. Krenuli su u bogatu riznicu.

Ističemo da se ne radi o nekom stručnom proučavanju, već o istraživanju i otkrivanju — o zadovoljavanju mladalačkih želja — da omladina otkriva sebi i drugima što je malo poznato i nepoznato. Na taj način blagovremeno će se uobličiti potpuniji i sadržajni lik budućeg obrazovanog čoveka.

Takva istraživanja mogu da budu od koristi i po nauku i po praksu. Speleolozi su već ukazali na nekoliko primera nepoznatih, a za nauku veoma zanimljivih kraških oblika, po podgorini Povlena i Magleša. U tom, inače, bezvodnom kraju, pošto se spuštaju niz uspravna grotla zvekera, otkrivajući u kraškim dubinama vođu, pridobili i meštane za saradnike, koji su životno zainteresovanje za pijaću vodu

Prema upustvima iz Uredništva časopisa „Raskovnik“, neposredno po osnivanju Kluba, našli su se članovi etno-sociološke grupe na upoznavanju sela Vujanovače na planini Jablaniku. A u maju 1969. godine, pod vođstvom jednog poznavaoća sela, člana uređivačkog saveta časopisa „Raskovnik“, pristupilo se prvi put ozbiljnijem upoznavanju sela Donjeg Taora na planini Povlenu. U stvari, bio je to smišljeniji pristup ljudima i naselju. Više da se omladinama ukaže kako treba pridobijati ljude za taj osjetljivi posao, kako zainteresovati meštane i probuditi ih da se i sami „zagreju“ za svoju prošlost i sadašnjost.

Taj prvi školski pristup, može se reći, prerastao je te godine po durmitorskim selima (Tepca) Podgora, Palež i dr.) u ozbiljnije izučavanje. U tom rasnom i gorostasnom kraju, gde i planine i ljudi ulivaju pobude i volju za takav rad, oduševili su se omladinci i unekoliko priučili za predstojeće izučavanje svog zavičaja — Valjevske podgorine.

Magnetofonski zapisi — guslarski, tužbalički i lirski i obredni — češće se čuju ne samo po Valjevu već i po selima; na taj način najbrže i najlakše se budi interesovanje kod meštana za kulturnu prošlost. Zabeleženi i tonski uhvaćeni istorijski, procesi, odnosi, običaji, rituali, kultovi, zajednički radovi, oblici ponašanja, radosti, žalosti itd. predstavljaju već začetak zbirke toga savremenoga pisma pri Klubu.

Po završetku produžnog osnovnog školovanja, više nego po drugim krajevima, omladina Valjevske podgorine ostaje na svojim dobrima. Uvodi savremenu agrikulturu, što omogućava da se sa manje rada više proizvodi nego ranije pri zastarelim načinima rada. Putem sve obimnije robne proizvodnje, a pri elektrosvetlu, stvaraju se sve povoljniji uslovi za ugodniji i kulturniji život. U takvim prilikama njih danas nije teško zainteresovati za kulturnu saradnju. Odnosno probuditi volju da zapisuju kazivanja starijih ljudi iz kulturne istorije sela.

Pošto je obavljena priprema 27. marta 1970. godine, u Valjevu su se sastali zainteresovani budući istraživači. Obaveštavajući ih od kolike je važnosti spasavati od zaborava tekovine iz oblasti duhovne kulture na selu, nastojali smo da se za prvo vreme pribiraju samo umotvorine, kao što su poslovice, izreke, zagonetke, pitalice, gatalice, pošalice, poskočice, bajke, legende, pesme, priče. Rečeno im je da će se odabrani prilozi objavljivati u časopisu „Raskovnik“. Isto tako obavešteni su da je obećao da će prigodne priloge štampati i valjevski list „Napred“.

U Klubu će se brižljivo čuvati građa sa sela, koja će se vremenom proveravati, upotpunjavati i sređivati. Na taj način stvoriće se arhiv koji će predstavljati izuzetnu vrednost. Utoliko veću što se građa prikuplja u najkritičnije vreme kad naglo uzmiče patrijahalna kultura pred najezdom civilizacije. Kad, u stvari, sa smrću svakog starca i starice nestaju male riznice podataka iz naše prošlosti.

Zainteresovani etno-sociološkim istraživanjima, neki od studenata, srednjoškolaca i radnika po-

reklom iz Valjevske podgorine, po našoj preporuci, uzeli su da proučavaju svoja rodna sela. U tom poslu zavidno odmiču. Povremeno podnose izveštaje da bi čuli ocenu i preporuke za dalji rad.

Krajem novembra 1970. godine sa novom grupom zainteresovanih omladinaca nastavljeno je istraživanje u Donjem Taoru.

U međuvremenu pošlo nam je za rukom da posle prvog bavljenja u tom besputnom zabitom selu, preko dnevne i časopisne štampe predočimo i istaknemo javnosti prešnu potrebu oporavljanja mravinjačkog puta, na isti način predstavili smo sačuvano šumsko blago Jelje na Povljenu i krasnu prirodu sliva reke Zabave; najzad i to da povljenskim selima i planini predstoji zavidna turistička budućnost. To je bilo dovoljno da planinci osete i shvate da u članovima Kluba imaju svoje dobrotvore. Bili su to ubedljivi podaci za zaključak da ne dolazimo samo radi proučavanja i istraživanja da bi se sve završilo u zabeleškama, već da neka saznanja o njihovim nedaćama i neprilikama putem štampe javnosti predočavamo ne bi li im se pripomoglo.

Klubu je pošlo za rukom da dobije napuštenu šumsku kućicu na Povlenu i deo druge, isto tako šumske kuće na Jablaniku. Oba ova skloništa, smislili smo, biće kulturne žiže za susrete valjevske i povlensko-jablaničke omladine; za približavanja i upoznavanja; za uzajamno „školovanje” i zajedničko upoznavanje i proučavanje planinskih sela. I sve to uz poželjnu razonodu — zimi uz smučanje i smučarske tečajeve (odmor ovog zimskog školskog raspusta, uz smučarske tečajeve Valjevaca i Planinaca, začće se i izučavanje sela Počurte); a leti, u slobodnim časovima upoznavanjem planina i planinaca izvečeri će se upućivati seoska omladina — saradnici Kluba — u prikupljanju podataka iz oblasti kulture.

To su samo prve iskre jednog, nesumnjivo, delikatnog i neodložnog rada.

Što su zaboravili pozvani i stariji, sad preduzimaju i rade — mlađi.